

Чого навчився ЄС в Україні та українців? Яку цінність мають ці уроки для майбутнього?

*Жозеп Боррель
Високий представник
Європейського Союзу
з питань закордонних справ
і політики безпеки*

День, несхожий на інші

Я дуже добре пам'ятаю 24 лютого 2022 року. Мене рано-вранці розбудив телефонний дзвінок одного з моїх співробітників. Він особливо не добирав слів: «Почалося» – усе, що він сказав. Потім мені телефонували десятки разів, дзвінок задзвінком, українські друзі, колеги з ЄС та інституцій, наші міжнародні партнери. Я зібрав надзвичайну Раду міністрів закордонних справ утретє того тижня, щоби погодити спільну позицію ЄС для подальших дій. Попри шок, гнів і туман дезінформації, я чітко усвідомлював три моменти. Перший: Україна переможе. Другий: ми підтримуватимемо Україну до перемоги. Третій: Росію притягнуть до відповідальності. Моя позиція не змінилась, як і не змінилися рушійні сили нашої політики.

Чого ми навчилися в Україні та українців?

Скільки разів ми чули від різних людей, що той чи інший вид підтримки України неможливий? Зброя була табу – допоки

його не зняли. Танки були табу – допоки його не зняли. Санкції проти російських нафти, газу та рупорів військової пропаганди були немислимі всього лише за декілька місяців до повномасштабного вторгнення – допоки їх не ввели. Можливість України стати кандидатом на вступ до ЄС не розглядалася б іще протягом наступних років десяти.

Я був на Донбасі всього за кілька тижнів до початку російського повномасштабного вторгнення. Я був очевидцем тієї жахливої ситуації, в якій опинилися люди та яка стала наслідком конфлікту, що розділив сім'ї по обидва боки лінії розмежування. Уже давно було зрозуміло, що Росія є стороною цього конфлікту, а не посередником, як стверджували в Москві. Росія не дарма накопичувала війська та зброю біля українських кордонів із листопада 2021 року. Під час мого візиту я зустрівся з прем'єр-міністром України Денисом Шмигалем. На моє запитання про те, чого найбільше потребує Україна, він відповів так: «Засобів для захисту воєнним шляхом. Росія спробує напасти на нас». Усього лише за декілька тижнів його попередження, на жаль, виявилось пророчим.

Війна та усвідомлення російських дій означають, що період «звичайного бізнесу» завершився. Усі розрахунки було відкинуто, щоб зосередитися на дипломатичних, політичних, військових, економічних та гуманітарних інструментах ЄС для підтримки України всім, що в нас було. А також – для планування майбутнього поза війною та підготовки до того, що одного дня Україна вступить до ЄС.

Окрім політичної волі та невтомних зусиль із боку тих, хто розуміє, що поставлено на карту, саме українська стійкість і гідність допомогли ЄС ужити заходів, які були малоімовірними, немислимими чи й неможливими.

Через кілька годин нападу Росії я закликав міністрів закордонних справ та оборони ЄС використати ресурси Європейського фонду миру для надання Україні детального озброєння. Ми погодили перший транш у розмірі

500 мільйонів євро в перші 48 годин після повномасштабного вторгнення, негайно виділивши летальне озброєння країні, яка захищалася від агресора. Це було абсолютно безпрецедентно: ми порушили табу, що лише за декілька днів до цього порушити було немислимо.

За більш ніж півтора року після подій лютого 2022-го ЄС та його члени разом надали Україні військової допомоги на 25 мільярдів євро – і це ще не кінець.

Як і Україна, ми хочемо миру, а не довготривалої війни. Проте для того, щоб Україна досягла справедливого миру, ми повинні дати їй засоби для перемоги на полі бою.

Щоб Україна виборола мир, вона має виграти війну.

Потрібна ще більша та швидша військова підтримка, саме тому ми не збираємося зупинятися. Окрім постачання зброї, боеприпасів і танків, ми запустили найамбітнішу програму військових тренувань в історії – Місію з військової допомоги Україні від ЄС (EUMAM), за якою українські солдати тренуються пліч-о-пліч зі своїми колегами із ЄС. Коли я спочатку запропонував створити цю місію в грудні 2021 року, всі вважали, що вона непотрібна чи що її створення могло би розглядатися як провокація щодо Росії. Цього року на запит України EUMAM проводить навчання для 40 тисяч солдатів на території ЄС, щоб Україна мала засоби та навички протистояти агресору ще ефективніше. Зустріч і спілкування з жінками й чоловіками, які йшли на фронт захищати свій народ після кількох тижнів тренувань, стали для мене чи не найпронизливішим досвідом минулого року.

Ми також запропонували амбітний триетапний план, який дозволить спільно закуповувати боеприпаси та розширювати виробничі потужності європейської оборонної промисловості. Ми запустили спільні проекти, щоб допомогти Україні отримати більше боеприпасів: забезпечуємо швидшу доставку запасів, спільні закупки, а також разом прискорюємо виробництво для безперервних поставок.

Паралельно ми готові співпрацювати з українською владою над розмінуванням, аби на звільнених територіях знову могли жити люди. Україна стала найбільш замінованою країною у світі, а це величезний виклик на наступні десятиліття, якщо не століття: треба виявити в полях та лісах вибухові пристрої та знешкодити їх, адже вони ставлять життя цивільних під загрозу та призводять до великої кількості жертв серед дітей.

Ми багато чого навчилися в українській армії, найсміливішої та найвинахідливішої армії в Європі. Загальні витрати на оборону в країнах-членах ЄС продовжують зростати. Це необхідна тенденція, і російське повномасштабне вторгнення тільки прискорило її. Країни ЄС також інвестують як у закупівлю, так і в дослідження та розробки зброї – це, безперечно, чудові новини, на які ми довго чекали та до яких закликали. Але нам треба знайти баланс між виправленням минулого, реагуванням на теперішнє та підготовкою до майбутнього. Зростання оборонних бюджетів допоможе усунути давні прогалини у продуктивності, сконцентрувати зусилля, а також посилити галузь оборонної промисловості ЄС.

Називаючи речі своїми іменами

Твердження про те, що війна ведеться не тільки на полі бою, а й в інформаційному просторі, – кліше, але водночас і правда. На жаль, для того, щоб багато хто з нас у Європі повністю це усвідомив, знадобилося російське повномасштабне вторгнення. Росія використовує різні засоби дезінформації та маніпуляції інформацією для підготовки ґрунту й виправдання своєї агресії проти України. Росія це зробила у 2022 році, як і в 2014-му, як і в наступні роки, до та після анексії Криму та нападу на Донбас. Україна та ЄС багато зробили, аби підвищити обізнаність громадськості про дезінформацію як інструмент війни. Усі ці уроки підготували ЄС

до безпрецедентних заходів для закриття інформаційного простору від тих, хто поширює фейки й намагається виправдати війну та воєнні злочини за допомогою так званих медіа та всієї екосистеми інформаційної маніпуляції. Тісна співпраця ЄС та України, а також нелегкий досвід України як головної цілі російської дезінформації змусили нас зрозуміти досить чітко: не може бути місця для виправдання воєнних злочинів і закликів до агресії.

Українські стратегічні комунікації постійно нас надихають, як і їхні автентичність та креативність, а також залучення всіх секторів – від уряду до громадянського суспільства. Україна засвоїла урок 2014 року й дуже добре знає, що лише об'єднання всього суспільства може зробити його стійким до постійних спроб поширення дезінформації та маніпуляції інформацією. Я дуже пишаюсь, що підтримка ЄС у сфері боротьби з дезінформацією та інформаційними маніпуляціями була послідовною протягом багатьох років у межах таких проєктів, як підтримка «Суспільного» й багатьох інших незалежних ЗМІ. З першого дня ми допомагали закласти концептуальні й фінансові основи Центру стратегічних комунікацій уряду України. Наш проєкт EUvsDisinfo не став би тим, чим він є сьогодні, без невтомної волонтерської підтримки українських організацій із фактчекінгу в перші роки його імплементації. Завдяки ЄС новини з України бачать і чують по всьому світу, на чотирьох континентах, зокрема арабською та китайською мовами.

Солідарність і підтримка

Ми допомагаємо Україні та українцям від самого початку російського повномасштабного вторгнення. Зараз ви хотіли би отримати від посадовця ЄС цифри цієї підтримки, і я готовий вам їх назвати: усього ЄС та його країни-члени пообіцяли надати економічної, гуманітарної та військової підтримки Україні та її народів в розмірі щонайменше

81 мільярда євро*. До цієї суми також входять 25 мільярдів євро військової допомоги та понад 38 мільярдів євро бюджетної та гуманітарної допомоги. Однак я хочу поділитися з вами чимось більшим, ніж просто сухі цифри, попри їхню безпрецедентність і те, наскільки вони вражають. Про що, власне, вони свідчать?

Серед іншого, ці цифри свідчать про те, що українські лікарі, вчителі та поліціанти мають змогу й надалі виконувати свою роботу. Вони також означають захист, медичну й соціальну допомогу для понад 4 мільйонів українців, яким довелося залишити домівки та знайти притулок у Європейському Союзі.

Вони свідчать про тисячі генераторів, надані українському народові, щоб зігрітися під час російських атак, які мали на меті позбавити його доступу до електрики, тепла та води. Ці цифри означають світло в українських домівках, оскільки ми надали 35 мільйонів світлодіодних лампочок, які будь-хто міг обміняти на старі лампи розжарювання в місцевих відділеннях пошти. Це дозволило зекономити обсяг електроенергії, еквівалентний роботі одного ядерного реактора.

Суми нашої підтримки свідчать про те, що сотні фермерів та фермерських підприємств продовжують збирати врожай і продавати свою продукцію завдяки «Шляхам солідарності» (Solidarity Lanes). Країни, що опинилися в біді, можуть і надалі розраховувати на українське зерно та олійні культури. Ці продукти набули ще більшого значення, оскільки Росія в односторонньому порядку вийшла із Чорноморської зернової ініціативи, поставивши під загрозу життя мільйонів найбільш вразливих людей по всьому світу, які залежать від українського зерна.

* Цифри станом на 3 жовтня 2023 року. – Тут і далі посторінкові примітки редакторок, якщо не вказано інше.

Ці цифри свідчать про 94 тисячі тонн негрошової допомоги – від контейнерів для крові та медикаментів до карет швидкої допомоги, екскаваторів та вантажівок – від кожної країни-члена ЄС, які працюють пліч-о-пліч, щоб українські герої мали все необхідне як для продовження боротьби на фронті, так і вдома.

Відповідальність

Під час свого першого візиту до України після початку повномасштабного вторгнення я відвідав Бучу, де на власні очі побачив ексгумацію братських могил та невимовно жахливі воєнні злочини, скоєні проти цивільних лише тому, що вони були українцями. Росія повинна бути й буде притягнута до відповідальності за воєнні злочини та звірства.

Маріуполь, Бахмут, Ірпінь та інші міста, у яких ми побачили стільки страждань, – ось причина, з якої про безкарність Росії за її злочини не може бути й мови. ЄС та Україна тісно співпрацюють над тим, щоб усі російські воєнні злочинці були притягнуті до відповідальності. Ми тут також для того, щоб зібрати та зберегти докази для майбутніх судових процесів.

Окрім цієї підтримки, звичайні європейці також допомагають – просто тому, що відчували: так буде правильно. Європейці бачать українську боротьбу й допомагають її продовжувати, роблячи пожертви, приймаючи в себе сім'ї та підтримуючи політику своїх урядів. Багато хто боявся, що неминуче настане втома від війни, проте наша солідарність – непорушна. Попри економічні негаразди, невтомну російську пропаганду й маніпуляції, європейці солідарні з українськими братами та сестрами. Європейці стоятимуть з Україною до її перемоги, і коли Україна переможе – вони допоможуть їй загоїти рани та відбудувати все зруйноване.